

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก*

ววรรณพร คำพิลา พย.ม.**

บังอร ศุภวิทพัฒนา ปร.ด.***

นงลักษณ์ เฉลิมสุข ปร.ด.***

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาหาความสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก กลุ่มตัวอย่างคือมารดาวัยรุ่นครั้งแรก ระยะ 4-6 สัปดาห์หลังคลอด จำนวน 85 ราย ที่มารับบริการตรวจหลังคลอดที่คลินิกวางแผนครอบครัว ณ โรงพยาบาลขอนแก่น และคลินิกอนามัยเจริญพันธุ์ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่ 7 จังหวัดขอนแก่น ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2560 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล 2) แบบสอบถามความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง 3) แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และ 4) แบบสอบถามความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ เพียร์สัน และสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เชิงอันดับของสเปียร์แมน

ผลการวิจัย พบว่า 1) มารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่ ร้อยละ 82.40 มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับสูง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.37 (S.D.= 0.39) 2) มารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.90 มีสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสอยู่ในระดับค่อนข้างดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.87 (S.D.= 0.56) 3) มารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่ ร้อยละ 80 มีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรอยู่ในระดับต่ำ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 36.83 (S.D.= 9.02) 4) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์ทางลบระดับต่ำกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.27, p < .05$) และ 5) สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางลบระดับปานกลางกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.35, p < .01$)

ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่ามารดาวัยรุ่นครั้งแรกควรได้รับการประเมินความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร พยาบาลผดุงครรภ์ควรพัฒนากลยุทธ์ที่ส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสเพื่อลดความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก

คำสำคัญ: ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร มารดาวัยรุ่น

*วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขา การผดุงครรภ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

**นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการผดุงครรภ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

***อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

***อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Self-esteem, Marital Relationship, and Parenting Stress of First-time Adolescent Mothers*

Wannaphon Khampila M.N.S.**

Bungorn Supavititpatana PhD***

Nonglak Chaloumsuk PhD****

Abstract

This descriptive correlational research aimed to examine the relationship between self-esteem, marital relationship, and parenting stress among first-time adolescent mothers. The participants were 85 first-time adolescent mothers at 4-6 weeks postpartum receiving services at the family planning clinic at Khon Kaen Hospital and reproductive health clinics at Health Promotion Center 7 Khon Kaen from May to September 2017. The participants were selected according to the inclusion criteria. The research instruments consisted of 1) personal data form 2) Self-esteem Questionnaire 3) Marital Relationship Questionnaire and 4) Parental Stress Scale Questionnaire. Descriptive statistics, Pearson's product moment correlation and Spearman's rank coefficient correlation were used to analyze the data.

The results revealed that 1) The majority of adolescent mothers, 82.40%, had a high level of self-esteem with a mean score of 3.37 (S.D. = 0.39); 2) Most adolescent mothers, 52.90%, had a pretty good level of marital relationship with a mean score of 3.87 (S.D. = 0.56); 3) The majority of adolescent mothers, 80%, had a low level of parenting stress with a mean score of 36.83 (S.D. = 9.02); 4) Self-esteem was low negatively correlated with parenting stress ($r = -.27, p < .05$); and 5) marital relationship was moderate negatively correlated with parenting stress ($r = -.35, p < .01$).

These findings suggest that first-time adolescent mothers should be assessed for self-esteem, marital relationship, and parenting stress. Nurse-midwives should develop strategies to enhance self-esteem and marital relationship in order to decrease parenting stress among first-time adolescent mothers.

Keywords: self-esteem, marital relationship, parenting stress, adolescent mothers

*A part of Master of Nursing Science, Midwifery. Chiang Mai University.

**Student of Master of Nursing Science, Midwifery. Chiang Mai University.

***Associate Professor, Faculty of Nursing, Chiang Mai University.

****Lecturer, Faculty of Nursing, Chiang Mai University.

บทนำ

การตั้งครรภ์ในสตรีวัยรุ่น หมายถึง การตั้งครรภ์ในสตรีที่มีอายุระหว่าง 10-19 ปี¹ ปัจจุบันพบอัตราการคลอดบุตรของวัยรุ่น อายุ 15-19 ปี เฉลี่ยทั่วโลกประมาณ 44.1 คนต่อสตรีวัยรุ่น 1,000 คน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา¹ และในประเทศไทยพบว่าในปี พ.ศ. 2551-2559 อัตราการคลอดบุตรของมารดาวัยรุ่นต่อสตรีวัยรุ่น 1,000 คนอยู่ระหว่าง 39.79-42.50² ซึ่งการเป็นวัยรุ่นที่ต้องเข้าสู่อการเป็นมารดาโดยเฉพาะการเป็นมารดาวัยรุ่นครั้งแรกเป็นความท้าทายของสตรีวัยรุ่น ที่ไม่เพียงแต่ความท้าทายของการก้าวข้ามพัฒนาการของตนเอง แต่ยังรวมถึงความสามารถในการปรับบทบาทใหม่ที่จะต้องเลี้ยงดูบุตรด้วย³

ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร (parenting stress) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของมารดา ที่เกิดจากการรับรู้หรือแปลความหมายเหตุการณ์ต่างๆ ในการเลี้ยงดูบุตรของตนเองว่าไม่เพียงพอต่อการทำบทบาทใหม่ของการเป็นมารดาที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตร โดยมีองค์ประกอบหลักคือ การปรับตัวต่อบทบาทของการเป็นมารดา ได้แก่ ความรู้สึกมีความสุข ความเพลิดเพลิน ความรักใคร่ ความรู้สึกด้านดี และความพึงพอใจ ที่มีต่อการเลี้ยงดูบุตร⁴ หากมารดาไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่บทบาทใหม่ของการเป็นมารดาครั้งแรกได้ จะทำให้เกิดความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรตามมา ในมารดาวัยรุ่นครั้งแรกสามารถเกิดความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรได้มาก เนื่องจากมีการพัฒนาทางด้านจิตใจยังไม่ดีพอ ยังขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ขาดประสบการณ์และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่การดูแลตนเองและบุตร จะทำให้เกิดความขัดแย้ง ความคับข้องใจ ลังเลและสับสนในการพัฒนาการเป็นมารดาจนทำให้เกิดภาวะเครียดสูง⁵

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรตามแนวคิดทฤษฎีของเบลสกี⁶ และจากการทบทวนวรรณกรรมได้แก่ปัจจัยด้านมารดา ได้แก่ บุคลิกลักษณะของมารดาที่เป็นผลมาจากการเลี้ยงดูในอดีต ประวัติการถูกเลี้ยงดูของบิดามารดาในอดีต การรับรู้สมรรถนะแห่งตน⁷ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง⁸ ปัจจัยด้านบริบทสังคม ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และการสนับสนุนทางสังคม ในส่วนของปัจจัยด้านทารก ได้แก่ พื้นฐานอารมณ์ของทารก และบุตรที่เลี้ยงยาก⁷ แต่อย่างไรก็ตาม อาจมีปัจจัยด้านอื่นๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับ

ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของมารดาวัยรุ่น โดยผลกระทบต่อร่างกาย ได้แก่ ระบบทางเดินหายใจ⁹ ได้แก่ หายใจเร็วขึ้น ระบบทางเดินอาหาร ได้แก่ อาการเสียดแน่นท้อง และร่างกายมีภูมิต้านทานลดลง ซึ่งจะก่อให้เกิดการติดเชื้อและเกิดความไม่สุขสบายแก่ร่างกายได้¹⁰ สำหรับผลกระทบของความเครียดต่อสภาวะจิตใจของมารดาวัยรุ่น ได้แก่ ขาดสมาธิ มีความสนใจในการดูแลตนเองลดลง และมีโอกาสเกิดภาวะซึมเศร้าในระยะหลังคลอดได้¹¹ นอกจากนี้มารดาวัยรุ่นที่มีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรสูง ยังส่งผลกระทบต่อการดูแลบุตรโดยทำให้ความสนใจในการดูแลบุตรลดลงส่งผลให้บุตรของมารดาวัยรุ่นมีการเจริญเติบโตด้านร่างกายและสติปัญญาช้ากว่ามารดาที่มีความเครียดต่ำ¹² จากผลกระทบของความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรที่กล่าวมาข้างต้น พยาบาลผดุงครรภ์จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่น รวมถึงการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่น

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (self-esteem) เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง การมีความสุขในชีวิตของตนเอง และการยอมรับในความผิดพลาดของตนเอง ซึ่งความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ การรักตนเอง (self-love) การยอมรับตนเอง (self-acceptance) และการรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ (sense of competence) ซึ่งโรเซนเบิร์ก¹³ ได้อธิบายว่า บุคคลที่รู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ดี สำหรับบุคคลที่รู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำจะมีมุมมองในด้านลบทำให้ความเชื่อมั่นในตนเองลดลง¹⁴ จากการศึกษาของพรอคเตอร์¹⁵ พบว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของมารดาวัยรุ่นลดลงมากกว่าสตรีวัยรุ่นทั่วไป เพราะการตั้งครรภ์ และมีบุตรทำให้ต้องถูกแยกจากเพื่อนต้องออกจากโรงเรียน ภาพลักษณ์เปลี่ยนแปลงไป และการศึกษาของแมคเวจและสมิธ¹⁶ พบว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของมารดาผู้ใหญ่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของมารดาวัยรุ่นลดต่ำลง ทั้งนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวแตกต่างจากการศึกษาในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2541 ที่พบว่า มารดาวัยรุ่นมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นมารดาวัยรุ่น

ตอนปลายจึงมีการประเมินตนเองด้านความรู้สึกมีคุณค่า ใกล้เคียงกับมารดาวัยผู้ใหญ่¹⁷ อย่างไรก็ตามความเครียดที่ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเป็นความเครียดที่เกี่ยวกับการเลี้ยง ครอบครองบุตรในระยะแรกภายหลังคลอด ดังนั้นความรู้สึกมีคุณค่า ในตนเองของมารดาวัยรุ่นจึงคาดว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอาจมี ความเกี่ยวข้องกับความเครียดในการเลี้ยงบุตร¹⁸

สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส (marital relationship) เป็นความรู้สึกรักใคร่และกลมเกลียวระหว่างสามีภรรยา มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน ความพึงพอใจซึ่งกัน และกัน การปรับตัวต่อชีวิตสมรสที่มีคุณภาพ โดยมี องค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ความเห็นพ้องกันของคู่สมรส (dyadic consensus) ความพึงพอใจระหว่างคู่สมรส (dyadic satisfaction) ความกลมเกลียวของคู่สมรส (dyadic cohesion) และการแสดงความรักของคู่สมรส (affectional expression) เมื่อสามีภรรยามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน จะมีความรัก ความเข้าใจที่ดีต่อกัน¹⁹ ซึ่งการตั้งครรภ์ของมารดา วัยรุ่นส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากความไม่ตั้งใจในขณะที่ยังไม่ พร้อม จึงอาจมีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสได้ ดังการศึกษาสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสในวัยรุ่น พบว่า คู่สมรส วัยรุ่นมีสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสที่ไม่ดี เนื่องจากการ ตั้งครรภ์ที่ไม่ได้วางแผนไว้ก่อน²⁰ ซึ่งแตกต่างจากการศึกษา ในประเทศไทย ที่พบว่ามารดาวัยรุ่นมีสัมพันธภาพระหว่าง คู่สมรสดี ทั้งนี้อาจเพราะกลุ่มตัวอย่างที่ตั้งครรภ์เป็นวัยรุ่น ตอนปลายจึงมีการยอมรับและเข้าใจกันและกันระหว่าง คู่สมรสใกล้เคียงกับมารดาวัยผู้ใหญ่¹⁷ เบลสกี⁶ ได้อธิบายว่า ความรักใคร่ผูกพันกันของคู่สมรสทำให้เกิดความเข้าใจ และ เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการ เลี้ยงบุตร ส่งผลให้มารดามีความเครียดในการเลี้ยงบุตร ต่ำ ดังการศึกษาที่พบว่า สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสที่ดีจะ นำมาซึ่งการช่วยเหลือ การร่วมมือร่วมใจกัน ส่งผลให้มี ความเครียดในการเลี้ยงบุตรในระดับต่ำ²¹ นอกจากนี้ยังมี การศึกษาพบว่าสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสที่ไม่ดีจะทำให้ เกิดความขัดแย้ง และความตึงเครียดในการเลี้ยงบุตรเพิ่ม ขึ้นได้²² ดังนั้นสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสจึงอาจจะมีผลต่อ ความเครียดในการเลี้ยงบุตรของมารดาวัยรุ่น

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความเครียดใน การเลี้ยงบุตรและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่ ยังอยู่ในวัยเรียน เมื่อเกิดการตั้งครรภ์ขึ้นจึงจำเป็นต้องออก

จากโรงเรียนและถูกแยกจากกลุ่มเพื่อน ประกอบกับการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัว เตี้ยมากขึ้น จึงอาจมีผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ มารดาวัยรุ่น สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสของมารดาวัยรุ่น และความเครียดในการเลี้ยงบุตรของมารดาวัยรุ่น ผู้วิจัย ในฐานะพยาบาลผดุงครรภ์จึงสนใจศึกษา ความรู้สึกมีคุณค่า ในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสและความเครียดใน การเลี้ยงบุตรของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครั้งแรกระยะ 4-6 สัปดาห์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสและความเครียดในการเลี้ยง บุตรของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้สึกมี คุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสและ ความเครียดในการเลี้ยงบุตรของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก

กรอบแนวคิดการวิจัย

การเป็นมารดาวัยรุ่นครั้งแรกที่ต้องปรับตัวเข้าสู่ บทบาทใหม่ในการเลี้ยงบุตร ทำให้เกิดความเครียดในการ เลี้ยงบุตรได้ การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดความเครียดในการ เลี้ยงบุตรของ แบร์รี่และโจนส์⁴ ที่เป็นการรู้สึกนึกคิดของ มารดาวัยรุ่นที่เกิดจากการรับรู้หรือแปลความหมายเหตุ การณ์ต่างๆ ในการเลี้ยงบุตรของตนเองว่าไม่พึงพอใจต่อ การทำบทบาทในการดูแลบุตร โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองตามแนวคิดของโรเซนเบิร์ก¹³ และสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสตามแนวคิดของ สปาร์เนียร์²⁰ หากมารดาวัยรุ่นรับรู้ถึงการมีคุณค่าในตนเอง คาดว่าจะ สามารถปรับตัวได้เหมาะสมและอาจทำให้มีความเครียดใน ระดับต่ำ และหากมารดาวัยรุ่นมีสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส ที่ดี จะมีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจซึ่งกัน และช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันในการเลี้ยงบุตร อาจส่งผลให้มารดามี ความเครียดในการเลี้ยงบุตรต่ำ ดังนั้นความรู้สึกมีคุณค่า ในตนเองและสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสจึงอาจเป็นปัจจัย ที่มีความเกี่ยวข้องกับความเครียดในการเลี้ยงบุตรของ มารดาวัยรุ่นครั้งแรก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบบรรยายหาความสัมพันธ์ (descriptive correlational research) โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพระหว่าง คู่สมรสและความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่น ครั้งแรก ประชากร คือ มารดาวัยรุ่นครั้งแรกที่มีอายุระหว่าง 13-19 ปีบริบูรณ์ ที่มารับบริการตรวจหลังคลอดที่คลินิกอนามัยเจริญพันธุ์ ในระยะ 4-6 สัปดาห์หลังคลอด กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาวัยรุ่นครั้งแรกที่มีอายุระหว่าง 13-19 ปีบริบูรณ์ ที่มารับบริการตรวจหลังคลอดที่คลินิกอนามัยเจริญพันธุ์ระยะ 4-6 สัปดาห์หลังคลอด ณ โรงพยาบาลขอนแก่น และศูนย์ส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่ 7 จังหวัดขอนแก่น โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนดดังนี้ 1) สถานภาพสมรสคู่ 2) ไม่มีภาวะแทรกซ้อนและโรคประจำตัว ในระยะหลังคลอด 3) ตั้งครรภ์ครบกำหนด และคลอดปกติ ทางช่องคลอด 4) เลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองและบุตรมีสุขภาพแข็งแรง ไม่มีความพิการใดๆ 5) สามารถอ่านเขียน และสื่อสารภาษาไทยได้ 6) ยินยอมและให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางประมาณกลุ่มตัวอย่างตามอำนาจการวิเคราะห์ทางสถิติ (power analysis) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ .05 ให้อำนาจการทดสอบ (level of power) ที่ .80 และค่าอิทธิพลการทดสอบระดับกลาง (effect size) ที่ .30 นำไปเทียบตารางสำเร็จรูป ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 85 ราย คำนวณสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากแหล่งข้อมูล สถิติสตรีอายุ 13-19 ปี ได้กลุ่มตัวอย่างจาก โรงพยาบาลขอนแก่น จำนวน 52 ราย ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่ 7 จังหวัดขอนแก่น จำนวน 33 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ 1) แบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไป 2) แบบสอบถามความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร ผู้วิจัยทำการแปลจากแบบสอบถามความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของ แบร์รี่และโจนส์⁴ 3) แบบสอบถามความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด ผู้วิจัยนำมาจากแบบสอบถามของ วัจมาย สุขวนวิวัฒน์¹⁸ 4) แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส ผู้วิจัยนำมาจากแบบสอบถามของ วัจมาย สุขวนวิวัฒน์¹⁸ ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้วิจัยไม่ได้มีการหาความตรงตาม

เนื้อหาของแบบสอบถามความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด และแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส เนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้ทำการดัดแปลงแบบสอบถามก่อนนำมาใช้ในการทำวิจัย และแบบสอบถามความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรผู้วิจัยทำการแปลเป็นภาษาไทย แบบแปลย้อนกลับ (back-translation) โดยดำเนินการตามขั้นตอนของ นันทิกา สวัสดิพานิช และ สุจิตรา เทียนสวัสดิ์²³ นำแบบสอบถามทั้งหมดไปทดลองใช้กับมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด จำนวน 10 ราย และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .79, .80 และ .89 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ แนะนำตัวต่อมารดาวัยรุ่น ให้อ่านคำชี้แจงอาสาสมัครและลงนามในเอกสารยินยอมหลังจากมารดาวัยรุ่นตรวจหลังคลอดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือจำนวน 4 ชุด ใช้เวลา 30-35 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย (descriptive statistics) ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) คะแนนความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก คะแนนความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และคะแนนสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส โดยการคำนวณช่วงคะแนน ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ข้อมูลคะแนนความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรและข้อมูลคะแนนสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส มีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) 4) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และข้อมูลคะแนนความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีการแจกแจงข้อมูลเป็นโค้งไม่ปกติ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้สถิติสหสัมพันธ์เชิงอันดับของสเปียร์แมน (Spearman rank correlation coefficient)

จริยธรรมการวิจัย ผู้วิจัยนำโครงร่างวิทยานิพนธ์เสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จากนั้นเสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมของโรงพยาบาลขอนแก่นและศูนย์ส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่ 7 จังหวัดขอนแก่น เมื่อได้รับอนุญาตให้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการขอความยินยอมใน

การเข้าร่วมวิจัยจากกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับในการวิจัยเพื่อใช้ทางวิชาการเท่านั้น ผู้วิจัยแจ้งกลุ่มตัวอย่างว่าจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ได้รับการอนุญาต เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินดีให้ความร่วมมือในการทำวิจัย ผู้วิจัยขออนุญาตให้ผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มตัวอย่างเขียนใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างยังไม่บรรลุนิติภาวะหรืออายุต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์

ผลการวิจัย

1) ข้อมูลส่วนบุคคลของมารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.10 มีอายุระหว่าง 18-19 ปี มีระดับการศึกษาอาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.) ร้อยละ 30.60 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแม่บ้าน ร้อยละ 71.76 มีรายได้ครอบครัวอยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 56.47 ส่วนใหญ่เป็นครอบครัว

ขยาย ร้อยละ 77.60 ไม่เคยมีประสบการณ์การดูแลทารก ร้อยละ 71.80 และไม่ได้เข้ารับการอบรมโรงเรียนพ่อแม่ ร้อยละ 55.30

2) สำหรับข้อมูลส่วนบุคคลของสามีกลุ่มตัวอย่าง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ร้อยละ 54.10 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.) ร้อยละ 44.70 และมีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 65.90

3) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 3.37$, S.D. = 0.39) ร้อยละ 82.40 มีค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = 0.56) ร้อยละ 52.90 และส่วนใหญ่มีคะแนนความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{x} = 36.83$, S.D. = 9.02) ร้อยละ 80.00 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ระดับค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ค่าเฉลี่ยคะแนนสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสและคะแนนความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร (n = 85)

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ($\bar{x} = 3.37$, S.D. = 0.39)		
สูง	70	82.40
ปานกลาง	15	17.60
สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = 0.56)		
ดี	45	52.90
ค่อนข้างดี	35	41.20
ค่อนข้างไม่ดี	5	5.90
ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร ($\bar{x} = 36.83$, S.D. = 9.02)		
สูง	1	1.20
ปานกลาง	16	18.80
ต่ำ	68	80.00

4) ผลการศึกษา พบว่า สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส มีความสัมพันธ์ทางลบระดับปานกลางกับความเครียดใน

การเลี้ยงดูบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.35$, $p < .01$) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ระหว่างสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส และความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร

ตัวแปร	1	2
1) สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส	1.00	
2) ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร	-.35**	1.00

หมายเหตุ. ** $p < .01$

5) ผลการศึกษาพบว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมี ความสัมพันธ์ทางลบระดับต่ำกับความเครียดในการเลี้ยงดู

บุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.27, p < .05$) รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์แมน ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และ ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร

ตัวแปร	1	2
1) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง	1.00	
2) ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร	-.27*	1.00

หมายเหตุ. * $p < .05$

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มารดาวัยรุ่นที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับสูง อธิบายได้ว่า ในสตรีวัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่กำลังมีการพัฒนาเอกลักษณ์ เพื่อสร้างคุณค่าในตนเอง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นตอนปลายเป็นช่วงวัยที่มีพัฒนาการที่ใกล้เคียงกับวัยผู้ใหญ่ มีการปรับตัวและแก้ปัญหาที่ดี ทำให้การพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ดี สามารถเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตนเอง และยอมรับกับบทบาทใหม่ของตนเองได้ และส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวขยายและสถานภาพสมรสคู่ ได้รับการยอมรับในการตั้งครุฑและมีบุตรจากครอบครัว และได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนการทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรจากครอบครัว จึงเป็นแหล่งสนับสนุนที่มีผลต่อจิตใจของมารดาวัยรุ่น ทำให้มารดาวัยรุ่นรับรู้ถึงการมีคุณค่าในตัวเองที่สูงในระยะหลังคลอด คล้ายคลึงกับการศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก ระยะ 4-6 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของมารดาวัยรุ่นอยู่ในระดับค่อนข้างสูง เนื่องจากมารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายซึ่งจะมีวุฒิภาวะที่ใกล้เคียงกับวัยผู้ใหญ่ มีการปรับตัวและแก้ปัญหาที่ดี ทำให้การพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ดี ดังนั้นความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะเพิ่มขึ้นตามอายุของมารดา มารดาที่มีอายุเพิ่มขึ้นจะมีความมั่นใจและยอมรับนับถือตัวเองเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นด้วย¹⁷

สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสของมารดาวัยรุ่นอยู่ในระดับค่อนข้างดี แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับคู่สมรส สถานภาพสมรสคู่ และอยู่ในครอบครัวขยาย จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างและคู่สมรสมีความผูกพันกัน ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตประจำวันที่พ้องกัน มีการปรึกษาหารือกันในทุกๆ เรื่อง ทำให้สามารถปฏิบัติ

กิจกรรมต่างๆ ร่วมกันได้ และมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มารดาวัยรุ่นเป็นวัยรุ่นตอนปลายเป็นช่วงวัยที่มีการพัฒนาตนเองทางสังคมมีการเรียนรู้การสื่อสารและมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นมากขึ้น มีการสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะผู้ใหญ่ มีความอดทน ปรานีประนีประนอม ทำให้มีการปรับตัวของตัวเองให้อยู่กับบุคคลอื่นได้ดีเพิ่มขึ้น²⁴ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีการปรับตัวในการใช้ชีวิตสมรสได้ดี มีการปรับตัวในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันและร่วมกันในการทำหน้าที่ในการเป็นสามีภรรยาหรือเป็นบิดามารดา นอกจากนี้จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า สามีของกลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น มีวุฒิภาวะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ทำให้มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน มีการปรับตัวเข้าสู่บทบาทใหม่คือการทำหน้าที่เป็นบิดา มารดาได้ดี ส่งผลให้สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับการศึกษาที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวในชีวิตสมรสของสตรี ผลการศึกษาพบว่าการสนับสนุนทางสังคมที่ดีจะช่วยให้การปรับตัวในชีวิตสมรสดี และส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสดีขึ้น²⁵

ผลการศึกษา พบว่ามารดาวัยรุ่นมีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18-19 ปี ซึ่งในช่วงอายุดังกล่าวนี้วัยรุ่นจะมีพัฒนาการคล้ายกับวัยผู้ใหญ่ ทำให้การคิดและการควบคุมอารมณ์ค่อนข้างสมบูรณ์ มีความรับผิดชอบใกล้เคียงกับวัยผู้ใหญ่²⁶ ที่จะทำให้ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรอยู่ในระดับต่ำ กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาวัยรุ่นหลังคลอดในระยะ 4-6 สัปดาห์ เป็นระยะที่ร่างกายเริ่มกลับเข้าสู่สภาวะปกติ ทำให้ร่างกายและอารมณ์มีความพร้อมในการเรียนรู้การปฏิบัติหน้าที่เลี้ยงดูบุตรจึงส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการเลี้ยงดูบุตรของกลุ่มตัวอย่าง ที่ทำให้ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรในระดับต่ำได้ สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยทำนาย

ความเครียดจากการเลี้ยงดูบุตรในมารดาวัยรุ่น พบว่า หากมารดาวัยรุ่นมีความเชื่อมั่นและมั่นใจว่าตนเองสามารถแสดงพฤติกรรมการดูแลบุตรได้ จะทำให้ความเครียดในการดูแลบุตรลดลง²⁷ คล้ายคลึงกับการศึกษา ที่พบว่า หากมารดาที่มีความพร้อมและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ในการเลี้ยงดูบุตร จะทำให้มารดาที่มีความเครียดลดลง⁷ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครอบครัววัยชรา ดังนั้นในระยะหลังคลอดจะได้รับการช่วยเหลือในการเลี้ยงดูบุตรจากครอบครัว ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างไม่มีประสบการณ์ในการดูแลบุตร ดังนั้นการได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตร ส่งผลให้เกิดความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตร จึงมีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรลดลง สอดคล้องกับการศึกษาของรสสุคนธ์ เจริญสัจย์ศิริ นุจรีย์ ไชยมงคล และยุณี พงศ์จตุรวิทย์²⁸ พบว่า ความเครียดในการเป็นมารดาวัยรุ่นอยู่ในระดับปานกลาง การได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนในการเลี้ยงดูบุตรจากครอบครัวและสามี และการได้รับการสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านแรงงาน และด้านวัตถุจากบุคคลอื่นๆ ก็ช่วยให้มารดารู้สึกผ่อนคลายสามารถลดความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรได้

ความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์ทางลบระดับต่ำกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีการยอมรับนับถือตนเอง มีความรักตนเอง และการยอมรับความผิดพลาดของตนเองสูง ทำให้มีความพึงพอใจ มีความสุขกับการปฏิบัติหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรและทำให้ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรลดลง คล้ายคลึงกับการศึกษาของ โคมโตม อิโรเซ และ โอคามิทสึ²⁹ ที่พบว่าความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของมารดาวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร อธิบายได้ว่า การที่มารดาวัยรุ่นรับรู้ว่าคุณสามารถในการเลี้ยงดูบุตร เกิดความพึงพอใจในบทบาทการเลี้ยงดูบุตร ทำให้ความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น และส่งผลให้ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรลดลง

สัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางลบระดับปานกลางกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสดีจะมีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรน้อย อภิปรายได้ว่า หากสามีมีการช่วยเหลือในการปฏิบัติหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตร แสดงให้เห็นถึงการเอาใจใส่

ในการทำกิจกรรมต่างๆ และมีการช่วยเหลือกันและกันในการเลี้ยงดูบุตร ทำให้มารดาวัยรุ่นมีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรลดลง ในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างสถานภาพสมรสคู่ อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันกับคู่สมรส และคู่สมรสมีช่วงอายุแตกต่างกันไม่มากเกินไป ทำให้มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน ช่วยเหลือกันและกันในการเลี้ยงดูบุตร ทำให้มารดาวัยรุ่นมีความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรในระดับต่ำ³⁰ นอกจากนี้ในโรงพยาบาลยังมีการส่งเสริมสัมพันธภาพและบทบาทของการเป็นบิดามารดาโดยการจัดอบรมโรงเรียนพ่อแม่ และการจัดตั้งคลินิกวัยรุ่นในโรงพยาบาล ที่จะช่วยให้ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรในระยะหลังคลอดลดลง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเกี่ยวกับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่นยังมีน้อย ควรมีการศึกษาหาปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติม ที่อาจจะมีความสัมพันธ์กับความเครียดในการเลี้ยงดูบุตร เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น และควรศึกษาหาปัจจัยทำนายความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรของมารดาวัยรุ่น

กิตติกรรมประกาศ

ขอบพระคุณทุนสนับสนุนการวิจัย จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

References

1. World Health Organization. World health statistics [Internet]. 2017 [cited 2017 Oct 1]. Available from: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/170250/1/9789240694439_eng.pdf?ua=1
2. Bureau of Reproductive Health. Bureau of Reproductive Health statistics [Internet]. 2016 [cited 2016 Dec 1]. Available from: http://rh.anamai.moph.go.th/download/all_file/index/RH@2559.pdf
3. DeVito J. How adolescent mothers feel about becoming a parent. The Journal of perinatal education [Internet]. 2010 [cited 2017 Jan 25]. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2866436/>

4. Berry JO, Jones WH. The parental stress scale: Initial psychometric evidence. *Journal of Social and Personal Relationships* [Internet]. 1995 [cited 2016 Aug 17]. Available from: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0265407595123009>
5. Howard JS, Sater J. Adolescent Mothers. *Journal of Obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing* [Internet]. 1985 [cited 2016 July 5]. Available from: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1552-6909.1985.tb02088.x/full>
6. Belsky J. The determinants of parenting: A process model. *Child development* [Internet]. 1984 [cited 2016 July 5]. Available from: <http://www.jstor.org/stable/1129836>
7. Prasopkittikun T, Tilokskulchai F, Vipuro N. Relationship between Selected Factors and Parenting Stress in Mothers *Journal of Nursing Science* [Internet]. 2010 [cited 2016 July 7]. Available from: http://www.ns.mahidol.ac.th/english/journal_NS/pdf/vol28/issue1/tassanee.pdf
8. Wacharasin C, Thienpichet S, Deoisres W. Predicting maternal stress of mothers having children aged 0-3 years. *The Public Health Journal of Burapha University* [Internet]. 2012 [cited 2016 July 7]. Available from: http://digital_collect.lib.buu.ac.th/journal/Public_Health/V6n1/32-41.pdf
9. Urech C, Fink NS, Hoesli I, Wilhelm FH, Bitzer J, Alder J. Effects of relaxation on psychobiological wellbeing during pregnancy: a randomized controlled trial. *Psycho neuroendocrinology* [Internet]. 2010 [cited 2017 Jan 23]. Available from: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0306453010000867>
10. Cunningham F, Leveno K, Bloom S, Spong CY, Dashe J. *Williams Obstetrics, 24e*. Mc Graw-hill; 2014.
11. Chaisawan K, Serisathein Y, Yusamran C. Factors Predicting Postpartum Depression in Adolescent Mothers. *Journal of Nursing Science* [Internet]. 2011 [cited 2016 Dec 23]. Available from: <https://www.tci-haijo.org/index.php/ns/article/view/2851>
12. Huang CY, Costeines J, Kaufman JS, Ayala C. Parenting stress, social support, and depression for ethnic minority adolescent mothers: impact on child development. *Journal of child and family studies* [Internet]. 2014 [cited 2016 Dec 15]. Available from: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10826-013-9807-1>
13. Rosenberg M. *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University; 1965.
14. Sawai JP, Bahari F, Ibrahim H, Rejab ZK. The relationship between economic hardship, self esteem and parental behavior among low-income mothers. *Jurnal Kemanusiaan* [Internet]. 2017 [cited 2017 May 15]. Available from: <http://www.jurnal-kemanusiaan.utm.my/index.php/kemanusiaan/article/view/104>
15. Proctor SE. A developmental approach to pregnancy prevention with early adolescent females. *Journal of School Health* [Internet]. 1986 [cited 2016 May 25]. Available from: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1746-1561.1986.tb05760.x/full>
16. McVeigh C, Smith M. A comparison of adult and teenage mother's self-esteem and satisfaction with social support. *Midwifery* [Internet]. 2000 [cited 2016 Dec 2]. Available from: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0266613800902262>
17. Sookkavanawat V. *Self-esteem, maternal perception of newborn behavior, marital relationship and maternal role performance in adolescent mothers during postpartum period*. [dissertation]. Bangkok: Mahidol University; 1998.

18. Kaye DK. Negotiating the transition from adolescence to motherhood: Coping with prenatal and parenting stress in teenage mothers in Mulago hospital, Uganda. BMC Public Health [Internet]. 2008 [cited 2017 Jan 12]. Available from: <https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-8-83>
19. Kershaw T, Murphy A, Divney A, Magriples U, Niccolai L, Gordon D. What's love got to do with it: Relationship functioning and mental and physical quality of life among pregnant adolescent couples. American journal of community psychology [Internet]. 2013[cited 2017 Jan12]. Available from:<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1007/s10464-013-9594-2/full>
20. Spanier GB. Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. Journal of Marriage and the Family [Internet]. 1976 Feb 1:15-28.
21. Colpin H, Munter AD, Nys K, Vandemeulebroecke L. Pre-and postnatal determinants of parenting stress in mothers of one-year-old twins. Marriage & Family Review [Internet]. 2000[cited 2017 Jan12]. Available from: http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J002v30n01_07
22. Vandeleur CL, Kavanagh DJ, Favez N, Castela E, Preisig M. French version of the Family Attitude Scale: Psychometric properties and relation of attitudes to the respondent's psychiatric status. Psychiatry research [Internet]. 2013[cited 2017 Jan23]. Available from: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165178113003831>
23. Sawasdipanich N, Tiansawad S. Instrument translation for cross-cultural research: technique and issues to be considered. Thai Journal of Nursing Council 2011; 26(1): 19-28.
24. Steinberg L. *Adolescence* (11th ed.). New York: Mc Graw-Hill; 2017.
25. Toopmongkol P. Marital Adjustment of Women in the Rural Area of Phromphiram District, Phitsanulok Province. Journal of Public Health and Development [Internet]. 2005[cited 2017 Oct 30]. Available from: <http://repository.li.mahidol.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2161/1/ph-ar-sutham-2548.pdf>
26. Chaisawan K, Areeassanatham V, Serisathein Y, Vongsirimas N. Factors predicting child care stress in adolescent mothers. Thailand Journal of Health promotion and Environmental Health 2014; 37(3): 24-34.
27. Charoensatsiri R. factors predicting parenting stress in adolescent mothers of first-born infants. The Journal of Prapokkiao Hospital Clinical Medical Education Center 2014; 31(2): 105-13.
28. Komoto K, Hirose T, Okamitsu M. Nursing intervention in infant mental health: Enhancing mother-infant interaction and self-esteem of adolescent mothers. Journal of Nursing & Care [Internet]. 2013[cited 2017 Jan12]. Available from: <https://pdfs.semanticscholar.org/4ddc/24724e7050ddde7fb7f48f36ae799f68b4a6.pdf>
29. Khongcharoen R. Maternal Factors and Maternal Role Attainment among Breast Feeding Adolescents. [dissertation]. Bangkok: Christian University of Thailand; 2010.